

FREMMEDSPRÅKSENTERET

FOKUS PÅ SPRÅK

SPECIALUTGAVE / NR 27 / MARS 2011

ITALIENSK I VERDEN

acqua

ciabatta

scuola

intermezzo

bancarotta

paparazzi

commedia

pizza

Kristin Thue Vold

ITALIENSK I VERDEN

FOKUS PÅ SPRÅK NR 27 / 2011 er skrevet av Kristin Thue Vold på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Hun har hovedfag i italiensk fra Universitetet i Oslo og bor på Sicilia, der hun jobber som oversetter.

Heftet gir en oversikt over bruken av det italienske språket i verden og retter seg mot elever på ungdomsskolen og i videregående opplæring, lærere, rådgivere og foreldre.

År	2011
Utgiver	Fremmedspråksenteret
Utgiversted	Halden
Ansvarlig redaktør	R. Steinar Nybøle
Redaktør	Berit Grønn
ISSN	1890-3622
ISBN trykket	978-82-8195-052-8
ISBN på nett	978-82-8195-053-5

INNHold

Ciao Italia	s. 2
Italiensk i verden	s. 5
Kunst og litteratur	s. 8
Musikk og film	s. 17
Mote, sport og mat	s. 20
Italiensk språk	s. 23
Italiensk geografi og samfunn	s. 30
Lenker og litteratur	s. 33

CIAO ITALIA

Hva forbinder du med Italia? Mange nordmenn har vært i Italia og har et eller annet forhold til landet og kulturen. Roma og Venezia er to av verdens mest kjente og mest besøkte byer. Fordi landet en gang var sentrum i Romerriket og det i århundrer har vært et av verdens mest populære reisemål, har de fleste et bilde av landet og folket. Gjennom tidene har italienere emigrert til store deler av verden, og slik har stadig flere kommet i kontakt med det italienske språket og kulturen. Mange assosierer Italia med god mat og drikke, sol, blide mennesker, kunst og arkitektur, mote og design, eller kanskje med mafia, briljante fotballspillere og proffsyklister. Italia er alt dette, og så uendelig mye mer! Det er fint å besøke et land som turist, men du blir ikke virkelig kjent med menneskene og kulturen før du klarer å kommunisere med innbyggerne på deres eget språk.

Det å lære språk er noe av det mest givende du kan gi deg i kast med. Det omfatter så mye mer enn bare pugging av gloser og grammatikk. Selvfølgelig trenger du å kunne litt grammatikk, men språkundervisningen i dag fokuserer mye mer på å kunne kommunisere i praktiske situasjoner og bruke språket i det virkelige liv. Kast deg ut i det, henvend deg til en italiener på italiensk, og se den positive reaksjonen du får! Når du lærer italiensk, får du ikke bare kunnskaper om selve språket, men også om italiensk historie, geografi, film, musikk og litteratur. Etter hvert vil du kanskje se deg selv og din egen kultur

med nye øyne. Gjennom å lære språk, kan du styrke din selvbevissthet og utvide din horisont - det er ingen klisjé! Du får ta del i et større felleskap og en annen kulturtradisjon. Å lære språk gir stor personlig gevinst og berikelse.

Spansketrappa - en av Romas mange attraksjoner.

På grunn av den helt spesielle arkitekturen, kanalene og alle kunstskattene anses Venezia som en av verdens vakreste byer. Den er også blant de mest besøkte.

Språkkunnskaper (utover engelsk) er i dag viktig i alle yrker. Verden blir stadig mindre. Nær sagt alle fremtidige arbeidsgivere vil foretrekke en jobbsøker som har kjennskap til et eller flere fremmedspråk i tillegg til engelsk. Uansett hvilken vei du velger å slå inn på senere i livet vil du aldri angre på å ha tilegnet deg språkkunnskaper. Som regel er det motsatt – folk angre på at de ikke lærte mer språk da de hadde sjansen – det er aldri for sent, men det er et faktum at jo yngre du er, jo lettere har du for å lære deg et fremmedspråk.

Så hvorfor ikke italiensk? Selv om avstanden til norsk er større enn for engelsk og tysk, er ikke italiensk så veldig vanskelig å lære for nordmenn, særlig ikke hvis du allerede kan litt fransk eller spansk, både ordforråd og grammatikk har mange likehetstrekk. Italiensk har relativt stor utbredelse og i mange situasjoner vil det ikke være tilstrekkelig med bare engelsk.

En mulighet med italiensk er å jobbe innenfor turistnæringen. Italia er som sagt et av verdens mest populære reisemål, også for nordmenn. Omtrent 250 000 nordmenn reiser til Italia hvert år, og cirka 50-60 000 italienerer kommer til Norge. En annen mulighet er jobb innenfor handel og næringsvirksomhet – i overkant av femti norske selskaper er etablert i Italia, blant andre Det Norske Veritas, Hydro og Kværner, og det finnes en del italienske selskaper i Norge, særlig knyttet til oljesektoren. Italia er det tiende største eksportmarkedet for Norge, og både eksport til og import fra Italia er i vekst.

Dessuten er italiensk en fin kombinasjon med studier i andre romanske språk (fransk, spansk eller portugisisk), og mange som studerer litteratur, kunst, kunsthistorie, arkitektur eller arkeologi velger også å studere italiensk (hvorfor skjønner du når du leser kapittelet om italiensk kultur). Operasangere «må» lære seg det, og noen norske fotballspillere også, etter å ha fått proffkontrakter i Italia.

Den venetianske kapteinen Pietro Querini brakte med seg tørrfisk hjem etter å ha vært strandet en lengre periode på Røst i 1432. I dag eksporterer Norge mye klippfisk til Italia, og klippfisk er faktisk «nasjonalretten» i byen Vicenza i Nordøst-Italia.

ITALIENSK I VERDEN

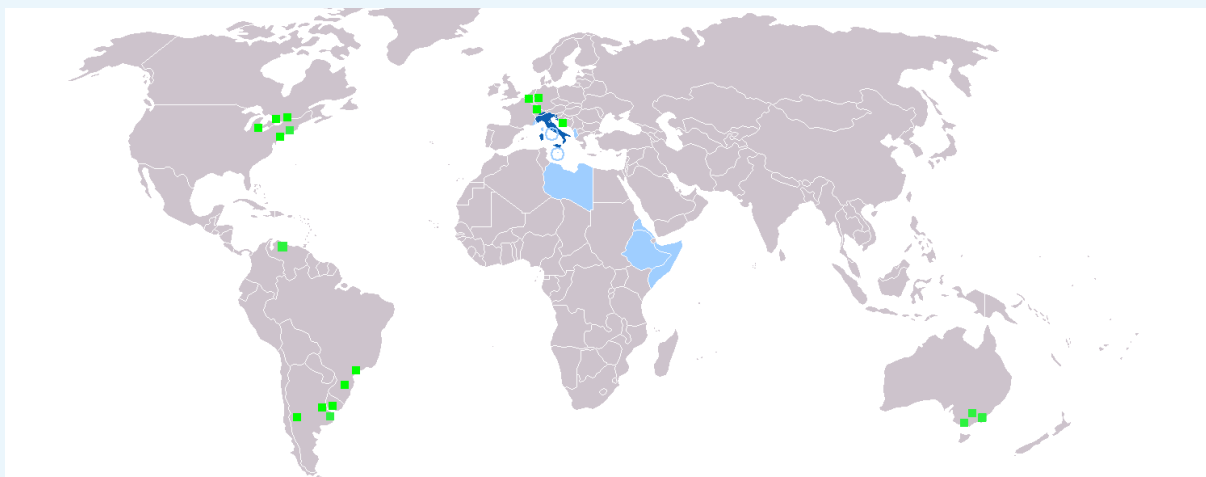
HVEM SNAKKER ITALIENSK – OG HVOR?

Italiensk snakkes av cirka 60 millioner italienere og av omtrent 10 millioner italienske innvandrere over hele verden, særlig i Europa, Australia, USA og Sør-Amerika (Argentina). Italiensk er offisielt språk i Italia, Sveits, San Marino og Vatikanstaten, og i noen få kommuner i Slovenia og Kroatia. Italiensk er også et av de 23 offisielle språkene i EU, og et av de mest utbredte språkene i Europa.

Italiensk er dessuten relativt godt utbredt i land hvor det ikke er offisielt språk. Det er historiske årsaker til dette, blant annet kolonialisering og immigrasjon. Etiopia var okkupert av Italia fra 1936 til 1941, og

Eritrea og store deler av Somalia har en gang vært italienske kolonier. Italiensk blir forstått i deler av Frankrike som tidligere var italienske, som Korsika og området rundt Nice. Språket er også godt kjent på Malta og i Albania, først og fremst på grunn av italienske radio- og tv-sendinger. De største italienske innvandrergroppene finner vi i USA, Sør-Amerika (Brasil, Argentina, Uruguay), Canada, Europa (Frankrike, Tyskland, Belgia) og Australia, hvor italiensk er det nest viktigste språket, etter engelsk.

I tillegg snakker omtrent 125 millioner italiensk som andrespråk. Italiensk er det femte mest studerte fremmedspråket i verden.

Italiensk språk i verden. Mørk blå: italiensk som morsmål. Blå: italiensk som administrativt språk, andrespråk eller uoffisielt språk. Grønne firkanter: italienskspråklige minoriteter.

Little Italy på Manhattan i New York er den mest berømte bydelen med italiensk bosetning i USA.

ITALIENSK SOM *LINGUA FRANCA*

I middelalderen var de italienske bystatene, særlig Venezia, Genova og Firenze, sentrum for handel og økonomi ettersom handelsveiene til Østen gikk gjennom dem. I romertiden snakket man latin, men i middelalderen overtok de forskjellige italienske dialektene som det viktigste handelsspråket i Europa. Utover i renessansen fikk også italiensk, og særlig florentinsk, kunst og kultur en stadig viktigere rolle, og for alle velutdannede europeere ble det en prestisje å kunne italiensk.

Lingua franca: «fellespråk», et språk som fungerer som kommunikasjonsmiddel mellom folkegrupper som har forskjellige språk, og som i utgangspunktet ikke forstår hverandre. Engelsk er det beste eksempelet på et moderne *lingua franca*.

Middelalderen i Italia regnes fra Vest-Romerrikets fall i 476 e.Kr. til innledningen av den italienske renessansen på slutten av 1300-tallet.

Florentinsk betyr «fra Firenze», en by i Toscana som hadde en enorm innflytelse, både økonomisk og kulturelt, i renessansen.

Renessansen i Italia er perioden mellom middelalderen og tidlig moderne tid, dvs. omtrent fra slutten av 1300-tallet til omkring 1600. Italia var det viktigste landet i Europa i renessansen, og den europeiske renessansen hadde utgangspunkt her.

The Grand Tour. Den store dannelsesreisen. Italiensk er et av de gamle europeiske kulturspråkene, og fra 1600-tallet til langt ut på 1800-tallet var en reise i Europa, og da hovedsakelig Italia, en obligatorisk del av «dannelsen» eller utdannelsen til unge menn (og noen kvinner) fra velstående familier. Vanlige etapper på reisen var Firenze, Roma og Napoli, og mange fant turen helt sør til Sicilia. Den store, tyske forfatteren Johann Wolfgang von Goethe foretok sin berømte italienske reise på 1700-tallet, og flere norske kunstnere hadde på 1800-tallet lengre opphold i Italia, blant andre forfatterne Bjørnstjerne Bjørnson, Henrik Ibsen og Sigrud Undset. Maleren J.C. Dahl, komponisten Edvard Grieg, historikeren P.A. Munch

og mange flere reiste til Italia for å komme i kontakt med det europeiske kunst- og kulturliv og bli inspirert. I Nasjonalgalleriet i Oslo finner du flere bilder med italienske motiver malt av norske kunstnere. **Den skandinaviske forening** i Roma ble stiftet i 1860, og er fremdeles aktiv. I Roma holdt de skandinaviske kunstnerne til på Caffè Greco i Via Condotti, som ligger like ved Spansketrappen, og som du kan besøke den dag i dag.

Paven, som er den katolske kirkens overhode, holder til i Vatikanstaten, som ligger midt i Roma, og italiensk er offisielt språk i den katolske kirke, sammen med latin.

Vesuv i utbrudd (1824). Den norske maleren J.C. Dahl malte mange motiver fra Napoli-området. Som så mange andre norske kunstnere dro han til Italia for å la seg inspirere.

KUNST OG LITTERATUR

LE BELLE ARTI – ITALIENSK KUNST OG ARKITEKTUR

I Italia finnes det rester etter noen av de første bosetningene i Europa. Dagens Italia var en gang sentrum i verdenshistoriens største imperium, Romerriket, og «verdens navle» (i hvert fall Europas!) i middelalderen og renessansen. Det er derfor ikke til å forundres over at Italia er det landet i verden med flest monumenter på Unescos verdensarvliste. Blant annet er sentrumsområdene i flere italienske byer med på listen, og alle disse er selvfølgelig vel verdt et besøk: Roma, Firenze, Siena og Napoli, med flere. Hele halvøya er ufattelig rik på ruiner, bygninger og verker fra alle epoker. Hvis du er interessert i arkeologi eller kunsthistorie er Italia landet for deg!

Vedi Napoli e poi muori (*Se Napoli og dø*). Etter å ha sett noe så fantastisk som Napoli kan du dø med god med samvittighet.

Verdensarv i Italia

Hele 44 italienske byer, monumenter eller landskap står på Unescos verdensarvliste. Nedenfor finner du noen av dem:

- Venezia og lagunen utenfor byen
- Trulli-husene i Alberobello
- Det arkeologiske området med templene i Agrigento
- Villa Romana del Casale i Piazza Armerina
- Amalfikysten
- Piazza dei Miracoli i Pisa (med det skjeve tårnet)
- Villa d'Este og Villa Gregoriana i byen Tivoli
- Den botaniske hagen i Padova
- Reggia di Caserta
- I Sassi di Matera

Fullstendig oversikt finner du på Unescos nettsider: <http://whc.unesco.org/en/statesparties/it>

Trulli-hus i byen Alberobello i Puglia. Disse helt spesielle hvitkalkede steinhusene er bygd uten bindemidler og står på Unescos verdensarvliste.

Mangfoldet er så stort at det er umulig å lage en fullstendig oversikt over all kunst og arkitektur Italia har å by på, så vi får nøye oss med noen smakebiter:

Levninger fra de eldste tider. Ismannen Ötzi, som ble funnet i Alpene i 1991, er Europas eldste mumie. Ved overgangen til historisk tid, ca. år 1000 – 500 f.Kr., fantes det sannsynligvis en rekke forskjellige stammer og folkegrupper på det italienske området. Et av de første folkeslagene som holdt til på halvøya var etruskerne, fulgt av fønikerne, og de har etterlatt seg flere interessante minnesmerker, blant annet de berømte sarkofagene for to personer fra Tarquinia.

Greske templer og teatre. Fra 400-tallet f.Kr. var sørlige deler av Italia en del av Magna Graecia, Stor-Hellas, og det fantes greske kolonier så langt nord som Napoli. Noen av de mest kjente grekerne bodde faktisk ikke i det som i dag er Hellas, men i Italia! Arkimedes, den viktigste vitenskapsmannen i den klassiske antikken, var fra Siracusa, og Pythagoras

holdt til i Calabria. Greske minnesmerker finnes i dag først og fremst på Sicilia, med templene i Agrigento, Segesta og Selinunte og teatrene i Taormina, Siracusa og Segesta.

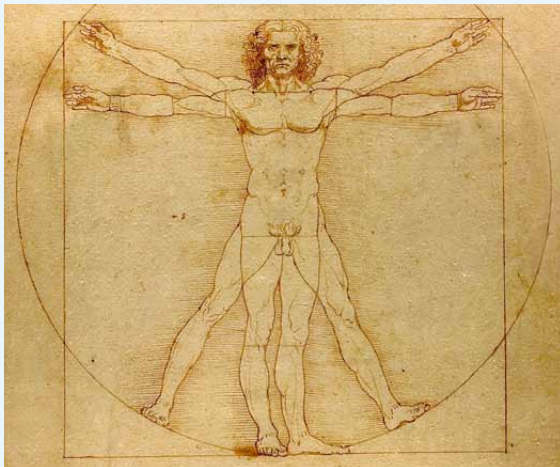
Romersk kunst og arkitektur. Romerriket utviklet seg fra 800-tallet f.Kr. og vedvarte fram til 500-tallet e.Kr. Minnesmerker fra romertiden finnes blant annet i Roma (Colosseum, Forum Romanum, Pantheon), i Pompeii, Verona og Piazza Armerina. Romerriket bidro sterkt i utviklingen av lovgiving, krigføring, kunst, litteratur, arkitektur og språk i hele den vestlige verden, og dets historie fortsetter den dag i dag å påvirke oss. Romerrikets kunst og kultur videreførte mye av den greske arven, blant annet mosaikk, landskapsmaleri og portrettmaleri. Romerrikets fall, på slutten av 400-tallet e.Kr., anses som begynnelsen på middelalderen

Slott og festninger. Middelalderen har etterlatt seg slott, festningsverk, bymurer og tårn. Dette ser vi for eksempel i Bologna og i San Gimignano, som begge er berømte for sine tårn. Domkirken i Milano og kirken i Assisi er bygget i gotisk stil. Den gotiske arkitekturen er «himmelstrebende», med høye bueganger og store glassflater for å slippe inn mest mulig lys. Den mest berømte maleren fra denne perioden er Giotto, kjent blant annet for klokketårnet i Firenze og Scrovegnikapellet i Padova.

*Giotto malte freskomaleriene i Scrovegnikapellet i årene 1304-1306. Dette viser Kristi legeme som farer opp til himmelen 40 dager etter sin død.
Obs! Hvis du ender opp som student i Padova, må du ikke se på disse freskomaleriene før du er ferdig med utdannelsen din!
Legenden forteller at de som gjør det, aldri blir ferdig med studiene.*

Malerier og skulpturer fra Renessansen. Perioden etter middelalderen kalles Renessansen, og hadde utgangspunkt i Firenze. Ordet renessanse betyr gjenfødelse (italiensk *rinascimento*), og viser til at verdiene fra antikkens filosofi, kunst og kultur ble gjenoppdaget og gjenopplivet. Kunstnerne fikk større kunnskaper om perspektiv, proporsjoner og bruk av lys. Rike familier i de italienske bystatene, som den berømte og mektige Medici-familien i Firenze, og paven i Roma fungerte som mesener, eller velgjørere for kunstnerne. De finansierte noen av verdens største malere, arkitekter og billedhuggere opp gjennom tidene. Blant disse er Leonardo da Vinci, som er mest kjent for maleriene *Nattverden* (*Ultima cena/il Cenacolo*) og *Mona Lisa* (*la Monna Lisa/la Gioconda*), men han var også billedhogger, arkitekt, oppfinner og vitenskapsmann. Da Vinci regnes som arketyper på «renessansemennesket», en person som er dyktig på en lang rekke områder.

Leonardo da Vinci behersket de fleste kunstformer. Den vitruviske mann er en av hans mest kjente illustrasjoner. Det er i dag motivet på Italias 1 euro-mynt.

Michelangelo Buonarroti var også et typisk «renessansemenneske». Han var en usedvanlig dyktig maler, billedhugger og arkitekt, og er kjent for utsmykningene av Det sixtinske kapell i Roma, skulpturene *Pietà* og *David* og kuppelen på Peterskirken. Andre kjente kunstnere fra denne perioden er Rafael, Botticelli, Bellini, Tizian og Donatello. Innen arkitektur utmerket Brunelleschi og Palladio seg.

Lorenzo de Medici, også kalt Lorenzo il Magnifico, var en utmerket politiker og diplomat. Mediciene var mesener for mange kjente kunstnere. Maleri av Girolamo Macchietti (1435/41-1542)

Maleren Botticelli, som ble støttet økonomisk av Mediciene, hadde en fantastisk evne til å gjengi naturen på en naturtro måte. Maleriet Våren (Primavera) inneholder hele 23 arter ville blomster.

Av italienske kunstnere etter renessansen er det verdt å nevne maleren Tintoretto, som representant for manierismen, maleren Caravaggio og billedhoggeren Bernini, for barokken, Tiepolo, for rokokkoen og Modigliani, for ekspresjonismen.

Du finner kunstmuseer over alt i Italia, og selv den minste kirke i den minste lille by har et eller flere severdige verker. De største og mest kjente museene er Uffizigalleriet i Firenze og Vatikanmuseene. Det sier seg selv at du vil ha stort utbytte av å kunne italiensk hvis du har lyst til å studere og jobbe med kunsthistorie, bildende kunst, arkitektur eller arkeologi. Det finnes til og med et norsk institutt i Roma, som er en del av Universitetet i Oslo.

Renzo Piano ble født i Genova i 1937, og er en italiensk arkitekt med stor, internasjonal suksess. Han har tegnet bygninger i storbyer på alle kontinenter, blant annet Pompidou-senteret i Paris og Kansai International Airport i Japan. Et av hans nyeste prosjekter er det nye kunstmuseet på Tjuvholmen i Oslo. Museet vil stå ferdig i 2012.

NEL MEZZO DEL CAMMIN DELLA NOSTRA VITA – OM ITALIENSK LITTERATUR

Men kanskje du er mer interessert i litteratur? Det er ekstra morsomt å studere språk hvis du er glad i å lese, og et lands litteratur kan fortelle mye om landet og innbyggerne. Mange italienske bøker er oversatt til norsk, så det er et fint sted å begynne. Etter hvert som du blir mer fortrolig med språket, kan du prøve deg på originaltekstene.

Italiensk litteratur hadde en storhetstid allerede på 1300-tallet med de tre toskanske dikterne Dante Alighieri, Giovanni Boccaccio og Francesco Petrarca. På grunn av forskjellige omstendigheter som vi skal se nærmere på i kapittelet om det italienske språket, kan dagens italienere lese og forstå disse verkene i originalversjonen, selv om de ble skrevet for over åtte hundre år siden, det kan ikke vi med Snorresagaene! Petrarca skrev sonetter, som Shakespeare skulle bli inspirert av. Boccaccios mest kjente verk er *Dekameronen (Il Decamerone)* Bokens rammefortelling handler om ti ungdommer som flykter til et slott utenfor byen i ti dager for å unngå pesten i Firenze, og som tilbringer tiden med å fortelle hverandre historier. Alle forteller én historie hver dag, og hver dag velges en konge eller dronning som bestemmer temaet for dagens historier. Svært mange av fortellingene handler om kjærlighet, og noen har erotisk tilsnitt. Det var grunnen til at boken til tider ble sensurert i ettertiden. Dekameronen fikk stor innflytelse på senere forfattere, og er blitt filmatisert flere ganger, blant annet av filmskaperen og forfatteren Pier Paolo Pasolini. Men det er Dantes *Den guddommelige komedie (La Divina Commedia)* som regnes som et av de aller største verkene i verdenslitteraturen. Dette er historien om Dante, som blir veiledet av den romerske dikteren Vergil, for å kunne reise gjennom Helvetet, Skjærsilden og Paradiset. Verket har hatt enorm påvirkning i litteraturhistorien, og du finner knapt en italiener som ikke kan sitere de første linjene. Du kommer ikke utenom Dante hvis du vil studere litteraturhistorie!

Nel mezzo del cammin di nostra vita
mi ritrovai per una selva oscura,
ché la diritta via era smarrita.

Midtveges fram i gonga gjennom livet
Eg fann meg att i tjukke, svarte skogen,
i vilkska fór eg langt fra rette vegen

(Oversettelse sitert fra Magnus Ullelands
oversettelse av *Den guddommelige komedie*,
1993, Gyldendal).

Vi gjør et kjempehopp til 1800-tallet. Hvis du velger italiensk, vil du herfra blant annet møte navn som romanforfatterne Alessandro Manzoni og Giovanni Verga. Manzoni skrev *Dei trulovade (I promessi sposi)*,

om Renzo og Lucia og deres bestrebelser på å få hverandre. Romanen er filmatisert flere ganger, og regnes som den første og fremdeles viktigste romanen i italiensk litteratur. Boken anses også for å ha hatt en rolle i utviklingen av italiensk (toskansk) som nasjonalspråk i det nysamlede Italia, og flere ord og uttrykk i boken har gått inn i italiensk språk for ettertiden. Verga var fra Sicilia og skrev realistiske eller naturalistiske romaner, der alt går galt med de stakkars, fattige hovedpersonene. Hans mest kjente verker er *I Malavoglia* og *Mastro Don Gesualdo*.

Fra 1900-tallet må vi nevne Luigi Pirandello og Dario Fo. Pirandello fikk Nobelprisen i litteratur i 1934, og er kjent for sine romaner, noveller og særlig for sine teaterstykker. Stykkene hans blir i blant satt opp på norske teaterscener, og flere av novellene er filmatisert, mest kjent er *Kaos* av regissørbrødrene

Våren 2010 satte Nationaltheatret, i samarbeid med Nordland Teater, opp komedien *Ekteskap på vidt gap*.
Fra venstre: Dario Fo, Anne Krigsvoll, Franca Rame og Reidar Sørensen.

Elsa Morante. En av de mest kjente italienske forfatterne i etterkrigstiden. Hennes romaner *Historien* (La Storia) og *Arturo's øy* (L'isola di Arturo) er begge oversatt til norsk.

Taviani. Hans mest kjente roman er *Il fu Mattia Pascal*, og det mest kjente teaterstykket er *Seks personer søker en forfatter* (*Sei personaggi in cerca d'autore*). Dramatikeren og teaterregissøren Dario Fo mottok Nobelprisen i litteratur i 1997. Han har skrevet en rekke skuespill, blant annet *Mistero Buffo* og *En anarkists tilfældige død* (*Morte accidentale di un anarchico*). Barndomsskildringen hans, *Flaggermusenes by* (*Il paese dei mezzarati*) er oversatt til norsk. Dario Fo har besøkt Norge flere ganger, og hans stykker settes opp over hele verden.

Primo Levi var jøde og partisaner (italiensk motstandsmann) og satt selv i Auswizch. Hans mest kjente bøker er de selvbiografiske *Hvis dette er et menneske* (*Se questo è un uomo*) og *Våpenstillstanden* (*La Tregua*) om livet i konsentrasjonsleiren og den lange veien hjem etter frigjøringen. Bøkene har blitt stående som noen av de viktigste vitnesbyrdene vi har om jødeforfølgelsene under andre verdenskrig. Dette er rystende lesning! Handling fra andre verdenskrig har også Elsa Morantes gripende roman *Historien* (*La Storia*) fra 1947.

En annen stor italiensk forfatter er Italo Calvino med blant annet boken *Klatrebaronen* (*Il barone rampante*), om en gutt som bestemmer seg for å tilbringe resten av livet oppe i trærne. I 1980 ga Umberto Eco ut *Rosens navn* (*Il nome della rosa*), som nesten er som en kriminalroman å regne. Romanen ble også en populær film med Sean Connery i rollen som fransiskanermunken Guglielmo. Eco er professor, forfatter og en ivrig samfunnsdebattant, og alle hans verker er oversatt til norsk.

Flere nålevende italienske forfatterne er oversatt til norsk. Alessandro Baricco er en av de mest kjente.

Fra filmen *Io non ho paura* (2003) basert på Ammanitis bok ved samme navn. På bildet ser du hovedpersonen Michele, spilt av Giuseppe Cristiano. Regissør: Gabriele Salvatore.

Han har også startet en skrivekunstskole i Torino, og har skrevet *1900*, om en gutt som blir født og vokser opp på amerikabåten, der han og lever og arbeider hele livet som pianist. Boken er filmatisert av Giuseppe Tornatore med tittelen *Legenden om pianisten på havet* (*La leggenda del pianista sull'oceano*). Niccolò Ammaniti havner alltid på bestselgerlistene når han kommer med en ny bok. De mest kjente er *Jeg er ikke redd* (*Io non ho paura*) og *Hvis Gud vil* (*Come Dio comanda*), som begge har barn som hovedpersoner. Oscarvinneren Gabriele Salvatores har filmatisert begge bøkene. Den første handler om gutten Michele som finner en annen gutt som blir holdt kidnappet, den andre skildrer forholdet mellom Cristiano og hans alkoholiserede nazi-sympatisør av en far.

Roberto Saviano er en ung, napolitansk forfatter og journalist, som har måttet leve med politibeskyttelse etter at han i 2006 ga ut dokumentarromanen

Gomorra, som har solgt i millioner av eksemplarer verden over. Boken handler om mafiaen i Napoli-området (La Camorra), og består av flere episoder som beskriver narkotikatrafikk, mafiaens illegale forretninger med miljøfarlig avfall og enkelte mafiabossers forkjærlighet for Hollywood. Boken er filmet og finnes på dvd.

Pinocchio av Carlo Collodi (utgitt 1883), er Italias mest berømte bidrag til barnelitteraturen, og en virkelig klassiker. Dette er fortellingen om opplevelsene til ei tredukke, hvis største ønske er å bli en ekte menneskegutt. Historien har et klart moralsk budskap, men var likevel svært nyskapende for barnelitteraturen, blant annet på grunn av måten fantasi og virkelighet blandes. Det er laget et utall filmatiseringer av boka, hvorav Disneys tegnefilm fra 1940 er den mest kjente.

MUSIKK OG FILM

BRAVO BRAVISSIMO – OM ITALIENSK MUSIKK

Italiensk er operaspråket framfor noe. *Opera* er et italiensk ord som egentlig betyr «verk», og det vi på norsk kaller opera, heter *opera lirica* på italiensk. De fleste musikk- og operauttrykk på alle språk er også italienske. Hvis du spiller et instrument, har du sikkert vært borti ord som *adagio*, *allegro*, *forte* og *piano*. Dette er ord som brukes til vanlig også, så hvis du vet hva de betyr, kan du faktisk en del italiensk allerede!

Operastudenter på musikkhøyskolen må ha både italiensk, tysk og fransk som støttefag, men italiensk er det viktigste av disse. Giuseppe Verdi er den mest kjente av de italienske, klassiske komponistene, med verker som *La Traviata* og *Aida*, som i følge legenden ble skrevet til åpningen av Suez-kanalen i 1871.

Noen av verdens mest kjente operasangere er også italienske. Tenorene Luciano Pavarotti og Andrea Bocelli har begge klart å nå ut til et publikum som er mye bredere enn det tradisjonelle, klassiske konsertpublikummet. Pavarotti, som døde for noen år siden, sang blant annet sammen med en lang rekke italienske og internasjonale (pop)musikere til inntekt for veldedige formål. Bocelli har spilt inn musikal- og popalbum utover de rene klassiske, med stor suksess.

De aller fleste italienske artister synger på italiensk, og de øverste plassene på hitlistene domineres som

regel av italienske artister. Italia har og har hatt en lang rekke *cantautori*, det som på engelsk gjerne kalles singer/songwriter, og som vi på norsk må oversette med låtskriver eller kanskje heller visesanger, dvs. en sanger (*cantante*) som skriver sine egne sanger (+ *autore*, forfatter). Sangtekstene er gjerne like viktige som melodiene, og svært ofte har de et politisk innhold eller protestbudskap. Denne tradisjonen har vært svært sterk i Italia siden 1960-tallet. Hvis du faller for en av disse artistene, vil du få med deg mye italiensk på kjøpet. De «tre store» er Fabrizio De André (*Bocca di Rosa*, *La guerra di Piero*), Francesco Guccini (*La locomotiva*, *Auschwitz*, *Dio è morto*) og Francesco De Gregori (*La donna canone*, *Buonanotte fiorellino*).

Ennio Morricone, som fikk Oscar for sin karriere i 2007, er en av verdens mest kjente filmkomponister. Han har blant annet laget musikken til alle spaghetti-western filmene til Sergio Leone, og Quentin Tarantino er en stor beundrer.

Noen italienske popartister har skapt seg et marked utenfor Italia, og har hatt enkelte internasjonale hiter, selv om også de hovedsaklig synger på italiensk. Du har kanskje hørt om Zucchero (*Senza una donna*), Eros Ramazzotti (*Fuoco nel fuoco*, *Cose della vita*, *Un'emozione per sempre*), Laura Pausini eller Tiziano Ferro (*Alla mia età*)? Jovanotti (*Baciarmi ancora*) er en annen populær artist. Det aller største publikumet er det nok Vasco Rossi (*Sto pensando a te*) som trekker.

Laura Pausini og Eros Ramazzotti optrådte sammen på San Remo-festivalen i 2006.

LA DOLCE VITA – OM ITALIENSK FILM

Italia har en lang og rikholdig filmhistorie. **Cinecittà** utenfor Roma er Italias svar på Hollywood, med store filmstudioer som ble grunnlagt av Mussolini i 1937. Mange tv-produksjoner og filmer spilles fremdeles inn her, også internasjonale.

Neorealistiske filmer. Den italienske neorealismen har blitt stående i filmhistorien. Denne sjangeren oppsto etter andre verdenskrig, og omhandler dagligdags hendelser og fattige arbeiderklassefamilier. Filmene ble ofte spilt inn med amatører, og nesten utelukkende *on location*, i fattige strøk av Roma, eller området rundt Cinecittà, med ekte flyktninger som statister og krigens ødeleggelser som bakgrunnsteppe. Ofte har barn en sentral rolle. De mest kjente regissørene som representerer denne sjangeren er Roberto Rossellini (*Roma, città aperta* med Anna Magnani, en av Italias største skuespillerinner gjennom tidene), Vittorio De Sica (*Ladri di biciclette*) og Luchino Visconti (*Umberto D.*). Noen av Federico Fellinis filmer regnes også som neo-

realistiske, for eksempel Oscarvinneren *La strada*. Flere italienske filmer fra 50- og 60-tallet har blitt klassikere, som *Amarcord*, *8 ½* og *La dolce vita*, alle av Federico Fellini. *Leoparden* av Luchino Visconti fra 1963, med Claudia Cardinale og Burt Lancaster i hovedrollene, er basert på Giuseppe Tommaso di Lampedusas roman med samme navn, og handler om hvordan hovedpersonen, fyrsten av Salina («Leoparden», etter slekstvåpenet), ser slutten på adelssamfunnet i det borgerskapet vokser frem i tiden rundt Italias samling.

La dolce vita, med Anita Ekberg og Marcello Mastroianni i hovedrollene, regnes som en av verdens beste filmer. Filmen beskriver en ung journalist som dekker diverse tabloidsaker og hans søken etter verdi og mening med livet. Begrepet paparazzi ble skapt med denne filmen.

De såkalte «spaghattiwestern»-filmene hadde sin storhetstid på 1960- og 70-tallet. Dette er cowboyfilmer som ble produsert og spilt inn i Europa, men med hovedsakelig amerikanske skuespillere, og handlingen er selvfølgelig lagt til USA, til cowboy- og nybyggermiljøet på 1800-tallet. Regissøren Sergio Leone er den ubestridte mesteren innenfor denne sjangeren, og mange av hans filmer har fått den reneste kultstatus. Blant de mest kjente filmene er trilogien *For en neve*

dollar, *For noen få dollar mer*, og *Den gode, den onde og den grusomme*, alle med Clint Eastwood i hovedrollen.

Blant **dagens italienske regissører** med størst internasjonal suksess er Bernardo Bertolucci, som fikk Oscar for *Den siste keiseren* i 1987. Blant hans mest kjente filmer er *1900 (Novecento)* og *Siste tango i Paris*. Skuespilleren og filmregissøren Roberto Benigni vant Oscar med *La vita è bella (Livet er herlig)* i 1999. Han har også laget film av Italias mest kjente barnebok, *Pinocchio*, i 2001. Giuseppe Tornatore vant Oscar i 1990 med filmen *Nuovo Cinema Paradiso*, om vennskapet mellom en ung gutt og en eldre mann og deres begeistring for film og filmkunsten. Hans siste film er *Baaria* fra 2009. Andre anerkjente regissører er Nanni Morretti og Daniele Luchetti.

Komikeren Sabina Guzzanti har laget filmer som er svært kritiske til regjeringen. Hennes dokumentarfilm *Draquila* beskriver jordskjelvkatastrofen i byen Aquila i 2009. 60 000 innbyggere måtte evakueres fra sine hjem og ble stuet sammen i provisoriske teltleire. På tv ble det framstilt som om disse menneskene fikk den hjelpen de trengte, noe Guzzanti, og mange med henne, mener er langt fra sannheten. En annen film som tar opp et kontroversielt tema er *I cento passi* fra 2000, om aktivisten Peppino Impastato som ble drept av mafiaen i 1978. Peppino vokste opp på Sicilia og hans familie hadde nære forbindelser med mafiaen, men han viet sitt liv til å kjempe mot mafiaens illegale virksomhet. Det har også blitt laget flere filmer som er kritiske til viktige politikere som Silvio Berlusconi og Guglielmo Andreotti (som har vært statsminister hele sju ganger), for eksempel *Il caimano* fra 2006 og *Il Divo* fra 2008.

Matteo Garrone førte bestselgeren *Gomorra* av Roberto Saviano til filmen i 2008. Marco (Marco Macor) og Ciro (Ciro Petrone) gjør alt for å bli som lederne av den napolitanske Camorra-mafiaen. De prøver imidlertid å opptre på egen hånd, noe som kan koste dem dyrt.

MOTE, SPORT OG MAT

MADE IN ITALY – OM ITALIENSK MOTE, DESIGN OG MERKEVARER

Siden 1980-tallet har Milano vært en av verdens motehovedsteder, i likhet med Paris, New York og London. Mange av verdens mest berømte moteskapere og merkenavn er italienske. Blant disse er Armani, Biagiotti, Bulgari, Cavalli, Dolce & Gabbana, Fendi, Gucci, Prada, Max Mara, Missoni, Moschino, Valentino og Versace. Disse lager klær, både haute couture og prêt-à-porter, sko, vesker, parfyme og smykker. Benetton er et billigere, italiensk alternativ. Visste du at så godt som alle brille- og solbrilleinnfatninger som produseres i verden har italiensk design? De aller fleste lages av selskapet Luxottica.

Italienerer flest er mer opptatt av mote enn nordmenn, og hvis du spør italienerer på besøk i Norge, synes de gjerne nordmenn kler seg helt håpløst, med allværsjakker og lite matchende plagg. De er stolte over alt som er *Made in Italy*, som blir sett på som garanti for kvalitet og godt håndverk. Dette gjelder forresten også innenfor andre områder, som for eksempel mat og drikke.

Andre italienske merker er kjent for sin gode industridesign, og for samarbeidet med kjente designere, for eksempel Alessi, som lager kjøkkenprodukter. Selskapene Carrozzeria Pininfarina og Giugiaro Design i Torino er to av verdens mest kjente bil- og konseptbil-selskapene i verden,

og har tegnet biler for blant andre Ferrari, Cadillac, Fiat og Volvo. Italienske luksusbiler har lekker design, som Ferrari og Maserati, men også billigere transportmidler, som Fiats nye 500-modell, og en klassiker, den italienske mopeden Vespa, har fått mye ros for designen.

Armani viser sin vår- og sommerkolleksjon 2011 i Milano.

Det er vel ikke alle som kan ta sikte på en modellkarriere i Milano, men du kommer neppe utenom italienske impulser hvis du er opptatt av mote og design, og da er det, som alltid, en kjempefordel å kunne språket. Det finnes flere studiemuligheter, både for mote- og industridesign, blant annet i Milano, Firenze og Urbino.

FORZA AZZURRI – ITALIENSK IDRETT

Valentino Rossi i aksjon under Portugal GP i 2010.

Italienerne er kanskje enda mer opptatt av sport, og da særlig fotball (*calcio*), enn de fleste andre folkeslag. Italias største avis er en ren sportsavis, Gazzetta dello sport, med den karakteristiske rosa fargen, og det finnes flere andre rene sportsaviser. Omtrent 80% av disse avisene er viet fotball. Fotball er uten tvil nasjonalidretten, og alle italienerne har sitt eget favorittlag i serie A. Landet har blitt verdensmestere hele fire ganger, sist gang i 2006, en rekord bare slått av Brasil. Mange følger italiensk serie A, også i Norge. Noen kjente italienske fotballspillere er Gianluigi Buffon (Juventus), Daniele de Rossi (Roma), Giorgio Chiellini (Juventus) og Riccardo Montolivo (Fiorentina). Italienerne spiller mer teknisk og mindre fysisk enn det man gjør for eksempel i Norge og England,

og Italia har derfor ikke vært (sikkert også på grunn av språket!) det mest soleklare reisemålet for norske fotballproffer. Jon Arne Riise er den mest kjente norske fotballspilleren i Italia i dag, han spiller for Roma.

Motorsport står også ganske sterkt i Italia. Ferrari er selvfølgelig landets stolthet innenfor Formel 1, og også motorsykkelløp er populært, særlig MotoGP, der Valentino Rossi er en svært godt likt utøver.

Ellers er Italia et stort land som hevder seg innenfor flere grener. Rugby har blitt mer og mer populært de siste årene. Italia har og har hatt mange gode syklistene, for eksempel Ivan Basso og Alessandro Petacchi. Det italienske motstykket til Tour de France heter Giro d'Italia. Hvis du er interessert i de klassiske nordiske vintersportsgrenene, har du nok først og fremst hørt om italienske vintersportsutøvere, så godt som alle kommer fra de nordlige regionene, og har gjerne tyssklingende navn.

IL BUON CIBO – OM ITALIENSK MAT

Nordmenn flest forbinder gjerne Italia med god mat. Pizza og pasta gjorde sitt inntog i norske hjem på 70-tallet, og nå er både mozzarella, balsamicoedikk, parmesan og parmaskinke å få kjøpt i de fleste velassorterte, norske matforretninger. Det finnes også flere firmaer som importerer varer direkte fra Italia, og i Oslo finner du både italiensk dagligvareforretning og italiensk *gelateria* (iskrembar). Men ingenting kan måle seg med det å nyte en duftende *pizza margherita* rett fra steinovnen på en liten restaurant i Napoli, drikke en *espresso* og smake på en *cannolo* mens du ser på folkelivet på en bar i Palermo eller å slikke i deg en *gelato al limone* mens du rusler over Piazza Navona i Roma!

Pizza Margherita, den mest klassiske av de italienske pizzaene, sies å ha blitt laget til ære for dronning Margherita, da hun var på besøk i Napoli i 1889. Den er inspirert av Il tricolore, Italias trefargede flagg - rød tomat saus, hvit mozzarella og grønn basilikum.

En rekke italienske retter har blitt umåtelig populære, det italienske kjøkkenet er blant det meste kjente og mest imiterte i verden, og antallet italienske restauranter i utlandet overgås kanskje bare av de kinesiske. Skjønt – italienske? Når du kan litt italiensk, finner du fort masse skrivefeil i menyene på de «italienske» restaurantene, og oppdager kanskje at vertskapet egentlig er fra et helt annet land...

Den tradisjonelle italienske menyen (med unntak av fjellstrøkene i nord), er en typisk «middelhavsdiett», som man i dag er enige om er noe av det sunneste du kan spise. Det vil si mye frukt og grønnsaker, bønner og andre belgfrukter, olivenolje, pasta, brød, fisk og relativt lite kjøtt. Du kan fint spise en treretters vegetarisk meny i Italia uten å gå på en spesialrestaurant eller be om spesialbehandling. Kjøkkenet byr naturligvis på mange regionale forskjeller, og det er noe av det som gjør det gøy og spennende å besøke Italia. De aller mest kjente ostene finner du overalt, men ellers er utvalget i ostedisken helt forskjellig i Veneto og på Sicilia, for eksempel.

Italienerne er nok mer enn vanlig opptatt av god mat. Du kan faktisk spise deg gjennom hele landet ved å delta på forskjellige matfestivaler! Hvert år arrangeres det over to tusen forskjellige mat- og vinfestivaler i store og små byer. Du finner ostefestivaler, sjokoladefestivaler, gatematfestivaler, trøffel festivaler, oljefestivaler, eplefestivaler, couscoufestivaler, polentafestivaler, iskremfestivaler, sneglefestivaler, artisjokkfestivaler... listen er uendelig, på www.eventiesagre.it finner du en søkemotor.

I de siste årene har italiensk vin blitt stadig mer populær i Norge, og både Arcus og restauranter utvider sine lister med flere italienske etiketter. De viktigste vinområdene er Piemonte, som Vinmonopolet anser som en av verdens mest spennende vinregioner, og Toscana.

Det er ingen ulempe å kunne litt italiensk hvis du tar sikte på en karriere innen næringsmiddel- eller restaurantbransjen!

Som et motstykke til *fast food* startet italienske Carlo Petrini bevegelsen *Slow food*, i 1986, et prosjekt som nå har forgreininger i mange land over hele verden, også i Norge. *Slow food* ønsker å fremme god mat og godt samvær, biodiversitet og lokale råvarer og mattradisjoner, blant annet. Du kan lese mer om dette på www.slowfood.no

ITALIENSK SPRÅK

LE RADICI – OPPHAV

Italiensk hører innunder den indoeuropeiske språkgruppen, nærmere bestemt den romanske grenen, direkte nedstammet fra latin, og er nært beslektet med fransk og spansk, litt fjernere med rumensk og portugisisk. I eksempelet kan du sammenlikne ordet vann på disse språkene.

ROMANSKE SPRÅK				
fransk	italiensk	portugisisk	rumensk	spansk
eau	acqua	água	apă	agua

Opprinnelig både snakket og skrev romerne klassisk latin, men etter hvert ble denne latinen bare brukt som skriftspråk. Språket som ble brukt i dagligtale var *il latino volgare* (vulgærlatin). Rundt år 800 begynte disse variantene å skille seg såpass fra latin at vi nå snakker om en *italiano volgare* (vulgæritaliensk). Den italiske halvøya er stor, og de lokale talespråksvariantene var selvsagt mange. På den måten oppstod de ulike dialektene.

Vulgærlatin er en fellesbetegnelse for den latinen folk snakket til daglig. Det betyr ikke at det talte språket var *vulgært*, slik vi forstår ordet vulgær i dag, men at det fantes mange folkelige varianter av latin. Alle de romanske språkene stammer fra vulgærlatinen, og det gjelder også de italienske dialektene, som faktisk historisk og språklig sett er uavhengige av italiensk, de er det italienske språkets «søstre», ikke dets «døtre» (Maiden 1995).

ET FELLES ITALIENSK SKRIFTSPRÅK?

Lenge etter at det døde ut som talespråk, ble klassisk latin brukt som skriftspråk; i litteraturen, i filosofiske, teologiske, historiske, medisinske og andre intellektuelle tekster. Klassisk latin ble også brukt i administrativ kommunikasjon, men spørsmålet om å bruke én av de italienske dialektene som felles skriftspråk i stedet for latin dukket opp med ujevne mellomrom. Dette språkspørsmålet, *La questione della lingua*, står helt sentralt i italiensk språkhistorie: Hvordan skape en felles skriftnorm for alle italienere?

Noen av de første litterære tekstene på *italiano volgare* ble skrevet på Sicilia på 1200-tallet, men etter hvert var det den toskanske modellen, og da først og fremst den florentinske dialekten, som skulle vinne fram, mye takket være de tre store 1300-tallsforfatterne Dante, Petrarca og Boccaccio. Dante tok opp dette viktige spørsmålet i avhandlingen *De Vulgari Eloquentia* (Om diktning på folkespråket), der han deler de forskjellige talte variantene i Italia inn i 13 dialekter, og argumenterer for viktigheten av å finne en *volgare illustre* blant disse, en variant som kan opphøyes til skriftspråk og «overta plassen» til den klassiske latinen. Han konkluderer med at florentinsk er det beste alternativet. Det er jo litt ironisk at denne avhandlingen ble skrevet på latin. Sine litterære verker skrev Dante imidlertid på (*italiano*) *volgare*, og da nettopp på florentinsk. *Accademia della Crusca* ga ut den første ettspråklige italienske ordboka i 1612, basert på florentinsk, og denne fikk stor innflytelse.

Midt oppi den italienske samlingsprosessen på 1800-tallet ivret en innflytelsesrik forfatter som Manzoni, selv om han var fra Milano, for florentinsk. Mens denne diskusjonen foregikk på de lærdes nivå, fortsatte de forskjellige dialektene (talespråksvariantene) å utvikle seg lokalt – siciliansk, napolitansk, sardisk, venetiansk, med flere. De hadde ingen felles normer, verken skriftlig eller muntlig, og heller ikke felles institusjoner (hver region styrte seg selv). Det var dessuten lite kontakt mellom de forskjellige områdene og dialektene utviklet seg ganske uavhengig av hverandre, og det er grunnen til at de italienske dialektene er så forskjellige den dag i dag.

Portrett av forfatteren Dante, malt av Sandro Botticelli i 1495. Dante skrev Den guddommelige komedie og sine andre litterære verk på florentinsk, og slik øvde han innflytelse på utviklingen av det italienske skriftspråket.

ET FELLES ITALIENSK TALESPRÅK?

Etter at Italia ble samlet på 1800-tallet var det ikke lenger nok med et felles skriftspråk, italienerne måtte også få et felles talespråk. Dette er imidlertid en prosess som har gått veldig tregt, og helt fram til etterkrigstiden var det stor analfabetisme i Italia og liten kjennskap til italiensk; alle snakket dialekt. Utryddelsen (nesten) av analfabetismen, bedre skolegang og ikke minst radio og fjernsyn har sørget for at italiensk har spredt seg, men selv i dag finnes det eldre mennesker som ikke er i stand til å uttrykke seg på eller skrive italiensk. Bruken av dialekt varierer ellers mye i forhold til sosial klasse og geografisk tilhørighet. I enkelte regioner står dialekten mye sterkere enn i andre, for eksempel i Veneto, og på Sicilia.

PAROLE, PAROLE, PAROLE - ORDFORRÅD

Hvis du skal lære deg et fremmedspråk, er det klart at du trenger å lære deg nye ord, og italiensk er i høyeste grad et ordrikt språk. Det er nærmest umulig å telle ordene i et språk, men som en kuriositet kan vi for eksempel nevne at Italia er det landet i verden med flest etternavn!

Heldigvis er det ingen grunn til å la seg skremme for du vil forstå en god del italienske ord helt av deg selv. Det kan være italienske ord som har blitt lånt inn i norsk, da dreier det seg særlig om mat-, musikk- og finansuttrykk. En undersøkelse gjort av *Società Dante Alighieri* har vist at de mest kjente italienske ordene i utlandet er *pizza*, *spaghetti* og *espresso*, og Norge er vel ikke noe unntak i så måte. Er du litt mer matinteressert enn som så, kjenner du også uttrykk som *al dente*, *bruschetta* og *risotto*. De italienske musikk- og finansuttrykkene har nok vært lenger i det norske språket, og det kommer av den ledende, økonomiske og kulturelle rollen de italienske bystatene fikk fra 1300- tallet og utover. Musikkuttrykkene har bare en begrenset bruk i norsk og er lett gjenkjennelige, som *opera*, *libretto*, *adagio*, *forte* og *fortissimo*, men noen av dem har fått utvidet betydning også på norsk, som for eksempel *inter-messo* og *serenade* (på italiensk *intermezzo* og *serenata*). Mer overraskende er det kanskje at massevis av finansuttrykk som føles helt «norske» opprinnelig er italienske, som for eksempel *bank*, *bankerott*, *fallitt*, *giro*, *investere*, *saldo* med flere. Andre italienske ord som brukes i norsk og i mange andre språk kan ikke knyttes opp mot noen av disse kategoriene, som for eksempel *mafia* og *paparazzo*.

I tillegg er massevis av italienske ord lett gjenkjennelige fordi også den norske varianten av ordet stammer fra latin (eller fra gresk, gjerne via latin). Dette har sammenheng med at latin var fellesspråk (*lingua franca*) i tidligere tider, slik som engelsk er i dag. Du kjenner sikkert igjen disse italienske ordene: *scrivere*, *informazione*, *scuola*, *rettore*, *penna*, *biblioteca*, *grammatica*, *poesia*, *tragedia*, *commedia*, *politica* og *economia*. Andre italienske ord kjenner du kanskje igjen fra engelsk. Engelsk har nemlig langt flere ord med latinsk opprinnelse enn norsk. Og hvis du kan fransk eller spansk, trenger du nesten ikke pugge italienske gloser i det hele tatt – en stor andel av ordene er svært like!

IL DOLCE PARLARE – ITALIENSK UTTALE OG FONETIKK ELLER LYDLÆRE

Italiensk er i motsetning til norsk og engelsk relativt lett å uttale. Dette høres kanskje ut som en urimelig påstand, men bare tenk på dette: For mange voksne utlendinger som ønsker å lære norsk er noen lyder «umulige» å uttale og/eller høre forskjell på, for eksempel *kj/skj*, *y/u* og forskjellen på *bønner* og *bønder*. På engelsk kan den samme bokstaven uttales på mange forskjellige måter (*dice*, *difference*), eller den samme lyden kan skrives på mange forskjellige måter (*pie*, *eye*, *high*, *fly*). På italiensk er det forholdsvis stort samsvar mellom skrift og tale. Du trenger bare å lære deg noen få, enkle uttaleregler (se neste side), og så kan du uten altfor store problemer lese høyt fra en italiensk tekst. For en nordmann er italiensk også lettere å uttale enn søsterspråkene fransk og spansk; italiensk har ingen nasaler eller harkelyd.

Italiensk uttale er ganske lett! Du kan være greit å ta utgangspunkt i noen få, grunnleggende uttaloregler. Dette er de viktigste:

Vokaler

u	uttales omtrent som norsk <i>o</i>	numero Umberto	no merå om bertå
o	uttales omtrent som norsk <i>å</i>	Roma Napoli	rå ma nap å li

Konsonanter

c	uttales som norsk <i>k</i> foran a, o, u , og (obs!) h	caffè cotoletta cultura chianti Michelangelo	k affe k åtåletta k oltora k ianti mikeland s jelo
g	uttales som norsk <i>g</i> foran a, o, u og (obs!) h	Bergamo gondola gufo spaghetti	bergamå g åndåla g ofå (ugle) spag g etti
c	uttales <i>tsj</i> foran <i>e</i> og <i>i</i>	Cesare cinema	tsj esare tsj inema
g	uttales <i>dzj</i> (som i engelsk Jamaica) foran e og i	Genova giro	dzj enåva dzj irå
gl	uttales <i>lj</i>	Cagliari	kal lj ari
gn	uttales <i>nj</i>	Sardegna	sarden ja

TRYKK

Hvor du skal legge trykket kan være litt vanskelig. Hvis det ikke er markert i skrift med en aksent, er «regelen» at trykket skal legges på nest siste stavelse, men det finnes drøssevis av unntak, så dette må læres fra ord til ord. Heldigvis er det sjelden trykket er meningsbærende i italiensk, så du blir nok forstått selv om du setter trykket feil!

På italiensk er trykket oftest på nest siste stavelse i ordet. For eksempel:

casa	CA-sa
libro	LI-bro

Noen ganger faller trykket på tredje siste stavelse:

Napoli	NA-po-li
Cagliari	CA-glia-ri

Hvis trykket faller på siste stavelse, er det som regel markert i skrift med en aksent:

Città	cit-TA
Forlì	for-LI

Mange synes at italiensk er et musikalsk og vakkert språk. Visste du at alle italienske ord som kan stå sist i en setning ender på en vokal? Alle substantiver som ender på konsonant i italiensk (med unntak av enkelte dialekter), er låneord, de fleste fra engelsk (*bar, film*). Kanskje det er derfor det er så lett å rime på italiensk?

LA GRAMMATICA ITALIANA – GRAMMATIKK, SPRÅKETS «BYGGESTEINER»

Italiensk og norsk har selvfølgelig forskjellig grammatikk, men forskjellene er langt fra uoverkommelige. Vi skal ikke gi noen fullstendig oversikt over italiensk grammatikk her, men bare noen smakebiter:

Morfologi

Læren om hvordan ord er bygget opp, dvs. ordbøying og orddannelse.

Syntaks

Læren om hvordan setninger er bygget opp, dvs. ordstilling.

Ordbøying. Reglene på norsk og italiensk har mange fellestrekk, selv om de enkelte endelsene selvfølgelig er forskjellige! Substantiver og adjektiver utgjør vanligvis ikke noe stort problem for nordmenn, de bygges i kjønn og tall som på norsk.

un ragazzo	en gutt	il ragazzo	guttene
ragazzi	gutter	i ragazzi	guttene

una ragazza	ei jente	la ragazza	jenta
ragazze	jenter	le ragazze	jentene

Den største forskjellen mellom de to språkene ligger i verbsystemet, som er mer komplisert på italiensk enn på norsk. Verbet må bøyes etter person og tall, du kjenner systemet fra *to be* i engelsk. På norsk forblir verbet uforandret, vi sier *er* om det er *jeg, du, han, hun, det, vi, dere* eller *de* det er tale om, på italiensk, derimot, må verbet bøyes: *io sono, tu sei, lui/lei è, noi siamo, voi siete, loro sono (jeg er, du er, osv.)*. Til gjengjeld kan du utelate subjektet hvis du vil!

Orddannelse. Mønsteret er litt forskjellig på norsk og italiensk. Norsk har for eksempel flere sammensatte substantiver, der italiensk bruker flere ord, som i *grammatikkbok* versus *libro di grammatica*, men det kjenner du til fra engelsk og burde ikke være vanskelig å forstå.

Derimot er italienske substantiver morsomme fordi de har mange variasjonsmuligheter. Ved å legge til et suffiks, det vil si en endelse, endres betydningen i større eller mindre grad. Denne endelsen kan være *diminutivo* (forminskende), *accrescitivo* (forstørrende), eller *peggiorativo* (forverrende). På den måten kan for eksempel ordet *ragazzo*, som betyr gutt, endres til *ragazzino* eller *ragazzetto*, som betyr en liten (søt) gutt, *ragazzone*, en stor (kraftig) gutt, eller *ragazzaccio*, en slem eller rampete gutt.

Ordstilling. Den italienske setningsoppbyggingen er i hovedsak som den norske. Begge er SVO-språk, det vil si at i enkle helsetninger står verbet vanligvis nummer to i setningen. Rekkefølgen er slik:

Subjekt	Verbal	Objekt
Jeg	snakker	italiensk.
Io	parlo	italiano.

Adjektivene kommer derimot ofte bak substantivet, og ikke alltid foran, som på norsk, som i *un ragazzo piccolo* (en liten gutt). Men hvis det er to adjektiver, plasseres gjerne ett på hver side av substantivet: *un piccolo ragazzo italiano* (en liten, italiensk gutt).

I GESTI ITALIANI - Å SNAKKE MED HENDENE

Italienerne er kjent for å «snakke» mye med hendene, og det kan til tider være uvant for nordmenn. To italienerne kan gjerne føre en «samtale» gjennom et lukket vindu, bare ved hjelp av gester og ikke-verbale uttrykksformer. Noen gester mimer en handling, og er dermed lettere å forstå: Å klemme sammen tommel og pekefinger på høyre hånd og gjøre en drikke-

bevegelse betyr «Skal vi ta en kaffe?», å knytte de tre midterste fingrene på høyre hånd, la tommel og lillefinger peke utover, mens du løfter hånden til øret betyr «Jeg ringer deg!» eller «Vi ringer!». Andre er rent symbolske: Å vri pekefingeren mot kinnet betyr: «Dette var godt!» eller «Nam, nam!», og er en kompliment til kokken!

Noen av gestene og håndbevegelse er helt uskyldige og brukes av alle, mens andre igjen er vulgære. Det er også en del regionale forskjeller. Det krever mange opphold i Italia før du blir fortrolige med alle gestene. Muligens vil du aldri helt venne deg til å bruke dem selv, men de hører med og er en del av språket. Prøv å legge merke til håndbevegelsene til de italienske fotballspillerne neste gang du ser en kamp! Det finnes også videoer og beskrivelser på internett.

BUONO A SAPERSI - KJEKT Å VITE

I tillegg til håndbevegelsene og kroppsspråket kan italienerne ofte høres litt overdrevne ut for trauste nordmenn, der mange slenger inn et *Amore mio* eller *Gioia mia*, selv om de kanskje ikke har sett deg før. Du har kanskje opplevd noe lignende med amerikanere, som kan finne på å si *Here you are, love* til en vilt fremmed kunde.

Om de liker eller ikke liker noe, uttrykker italienerne gjerne også dette mer høylytt og tydelig enn nordmenn. *Vakkert* er vel ikke et ord vi nordmenn bruker så mye, *Jo da, fint det*, er vel mer vår stil. Smør litt tjukkere på og si *Bellissimo!* (Vakkert!) *Meraviglioso!* (Fantastisk!) hvis en italiener viser deg noe han eller hun er stolt av!

På den annen side banner italienerne mer enn nordmenn, men akkurat den delen er det vel best å

ikke ta til seg. Det finnes forresten to slags banning på italiensk, «vanlige» banneord eller *parolacce*, som stort sett går på kjønnsorganer, og som merkelig nok i mange kretser ikke blir sett på som så ille, og *bestemmie*, som er å si noe nedsettende om Gud eller Jomfru Maria, som blir sett på som mye verre. Det beste er å holde seg unna begge deler!

Det viktigste når man lærer seg et nytt språk er å klare å kommunisere. De fleste italienerne vil være glade for at du prøver deg på språket deres, selv om ikke alt blir helt korrekt i begynnelsen. Jo mer du oppholder deg i Italia, jo flinkere blir du. Etter hvert vil du bruke litt flere adjektiver enn du ville ha gjort på norsk, du forstår raskere når du bør bruke høflig tiltaleform, og du vet at du ikke får brød, ost og skinke til frokost, at du ikke kan spise pizza til lunsj og at det er håpløst å lete etter en åpen restaurant i fire-fem-tida på ettermiddagen. Også det er en del av det å kunne et språk!

DIALETTI D'ITALIA - DIALEKTER

Det kan godt hende at du blir ganske flink i italiensk, men likevel opplever at du plutselig befinner deg i en situasjon der du ikke skjønner noen ting av det de rundt deg sier. Det kan være på en bar i Padova eller på markedet i Palermo. Det er store variasjoner mellom de forskjellige italienske dialektene, og folk fra de forskjellige regionene ville hatt problemer med å forstå hverandre hvis de bare snakket dialekt. All offentlig kommunikasjon og alt språk i skolen, på radio og tv er italiensk. Den delen av befolkningen som ikke behersker standard italiensk var tidligere svært stor, men er nå i ferd med å skrumpe inn. Selv en «ungdom» som fotballspilleren Francesco Totti blir for eksempel vennskapelig mobbet fordi han har

utpreget Roma-aksent. Men Totti har taklet dette på en imponerende måte, og samlet vitsene i en bok: *Tutte le barzelette su Totti raccolte da me* (Alle Tottivitsene, samlet av meg). Inntektene av salget går til veldedige formål.

Selv om du kan italiensk, er det ikke sikkert at du ville forstått hva de snakker om!

Dialektene har alltid vært levende som talespråk blant store deler av befolkningen, og i den senere tiden har statusen økt, samtidig med at flere skriftlige elementer spiller inn. Mange er stolte av dialekten sin. Flere forfattere bruker en del dialekt i bøkene sine, som den populære krimforfatteren Andrea Camilleri, enkelte grupper og artister synger på dialekt, og Wikipedia finnes på flere dialekter, blant annet siciliansk, sardisk og venetiansk. Det er imidlertid litt problematisk, da det ikke finnes noen vedtatt skriftnorm for dialektene, så resultatet vil alltid avhenge av den som skriver, og dialekten kan variere fra by til by.

ITALIENSK GEOGRAFI OG SAMFUNN

GEOGRAFI

Med den karakteristiske støvelfasongen er Italia lett gjenkjennelig på kartet. Landet er litt mindre enn Norge i areal, men har hele 60 millioner innbyggere, og er dermed det fjerde mest folkerike landet i Europa.

Klimaet og miljøet er utrolig variert. Som halvøy og med de to største øyene i Middelhavet, Sicilia og Sardinia, har Italia en kjempelang kystlinje. Terrenget varierer mellom høyfjell, åslandskap og sletteland, og feriemulighetene er uendelige – fra skiferie i

Alpene til badeferie på Adriaterhavskysten, storbyferier eller bondegårdsferie i Toscana.

Europas høyeste fjell, Monte Bianco, ligger på grensen mellom Italia og Frankrike, og de nordlige regionene ligger helt eller delvis i Alpene. Fjellkjeden Appenninene strekker seg som en ryggrad nedover hele Italia, og territoriet huser også flere vulkaner, hvorav Vesuv ved Napoli er den mest kjente og Etna på Sicilia den største. Vesuv har ikke hatt noe utbrudd siden 1944, mens Etna har utbrudd til stadighet.

Klippeformasjonen Scala dei turchi (Tyrkernes trapp) i Realmonte utenfor Agrigento på Sicilia.

De aller fleste italienerne bor i større eller mindre byer, og store deler av territoriet er dyrket. Hovedproduktene er forskjellige kornsorter (ris, mais, durumhvete), vin, sukkerroer, tomater, poteter, sitrusfrukter og epler. Produksjonen varierer naturlig nok svært fra region til region. De viktigste industriområdene ligger i Nord-Italia. Byene Genova, Torino og Milano utgjør punktene i *il triangolo industriale*, Italias mest industrialiserte område. Roma og Milano er landets administrative sentra, og er viktige innenfor service-næringen, handel og finans. Fremdeles flytter mange mennesker inn til de store, industrialiserte byene i nord for å få seg jobb, særlig fra fattigere strøk i Sør-Italia.

De olympiske vinterleker 2006 ble arrangert i Torino. Her jubler det italienske herrestafettlaget i langrenn med Cristian Zorzi, Pietro Pillitteri, Fulvio Valbusa og Giorgio di Centa over gullmedaljen.

Landet er delt inn i 20 regioner, og fem av disse har særstatus og delvis internt selvstyre, nemlig Friuli Venezia Giulia, Val d'Aosta, Trentino Alto Adige, Sicilia og Sardinia. Noen regioner har sterk innflytelse fra tysk kultur, særlig Trentino Alto Adige, hvor store deler av befolkningen faktisk har tysk som morsmål. Deler av Piemonte og Val d'Aosta har derimot nær

forbindelse med Frankrike, mens de nordøstligste delene har forbindelser til Slovenia. I sør har innflytelsen fra andre kulturer vært betydelig opp gjennom århundrene, for eksempel med de greske koloniene i antikken og arabernes erobring av Sicilia på 800 og 900-tallet e.Kr.

POLITIKK OG SAMFUNN

Det er og har alltid vært store forskjeller mellom Nord- og Sør-Italia. Det er mange årsaker til forskjellene landsdelene imellom, både historiske og kulturelle. Allerede før Italias samling i 1861 var industrien og infrastrukturene bedre utviklet i Nord-Italia. De første lederne i det samlede Italia var fra Piemonte, og prioriterte heller ikke videre investeringer i sør. Fra 1861 til 1871 var faktisk Torino Italias hovedstad. I siste halvdel av 1800-tallet oppsto de forskjellige mafiafamiliene i Sør-Italia (*Cosa Nostra* på Sicilia, *Camorra* i Campania, *N'drangheta* i Calabria), som ytterligere skulle hindre utviklingen av Sør-Italia, og som gjør det den dag i dag. Det finnes til og med et politisk parti med relativt høy oppslutning, *Lega Nord*, som har som mål og skulle ut Nord-Italia, *Padania*, som egen stat, fordi de er lei av «snylterne» fra sør.

Italia har en president, *il Presidente della Repubblica Italiana*, som stort sett fungerer som en representativ figur (til forskjell fra presidenten i USA og Frankrike, som har mer makt). I motsetning til for eksempel den norske kongen kan presidenten i praksis nekte å skrive under på en lov hvis han mener den er i strid med grunnloven. Presidenten er som regel en gammel politiker, som i presidentrollen inntar en mer nøytral rolle. Dagens president heter Giorgio Napolitano.

Statsministeren, *il Presidente del Consiglio*, har den utøvende makten. For tiden innehas rollen av Silvio Berlusconi, som er leder for en regjering som består av mange flere ministre og statssekretærer enn den norske. Regjeringen må svare for seg overfor parlamentet, som består av to kamre, og også parlamentet har veldig mange medlemmer, hele 951 til sammen. Det italienske politiske systemet er svært dyrt i drift, og lønningene og frynsegodene til de forskjellige folkevalgte er veldig høye sammenlignet med resten av Europa. En italiensk EU-parlamentariker tjener for eksempel over dobbelt så mye som en dansk eller svensk.

Italia er i likhet med Norge et velferdssamfunn med gratis skole og helsetjenester, men for en norsk besøkende som setter seg litt grundigere inn i forholdene enn det du får anledning til på ferie, er det nok en del ting som vil virke gammeldags. Likestillingen har for eksempel ikke kommet like langt som i Norge, verken når det gjelder kvinnes eller de homofiles stilling. Vatikanstaten, med paven som overhode for alle katolikker i hele verden, ligger i Roma. Vatikanet og den katolske kirken har stor innflytelse på italiensk politikk, og dette gir seg utslag i det konservative synet mange politikere og partier har på samboerforhold, abort og homofili. Skilsmisse var for eksempel helt forbudt fram til 1970, og selv i dag er det umulig å oppnå skilsmisse hvis den ene ektefellen nekter å gå med på dette. Italia er dessuten det eneste landet i Vest-Europa som ikke har noen lov for homofilt partnerskap.

LÆRE ITALIENSK

Italiensk samfunnsliv og politikk, seder og skikker, en utrolig variert geografi og flotte kunstbyer, Dante og da Vinci, alt dette får du vite mer om hvis du velger italiensk. Har du lyst til å lære italiensk? Har du lyst til å snakke med italienerne på deres eget språk og bli bedre kjent med landet? Italiensk tilbys på flere videregående skoler, nærmere informasjon om hvilke kan du få hos rådgiver på skolen din eller Fremmedspråksenteret. Det er foreløpig ikke så veldig mange som velger italiensk på videregående, så det er som regel små grupper med engasjerte elever, noe som kan gjøre faget morsommere og mer interessant. Det er også mulig å dra til Italia som utvekslingselev, enten et helt skoleår eller noen måneder. Du kan bli ganske flink i italiensk gjennom tre år på videregående, og hvis du får lyst til å gå videre, kan du studere italiensk på et universitet etterpå. Språkstudier gir gode muligheter for utenlandsopphold eller du kan ta deg et «friår» og jobbe, for eksempel, som *au pair*. Aller først kan du ta en titt på lenkene og tipsene på side 33 og 34.

LENKER OG LITTERATUR

Hvis du synes noe av det du har lest om i dette heftet er spennende og har lyst til å finne ut mer, kan du søke for mer informasjon på internett eller biblioteket. Kanskje du får lyst til å kjøpe en av bøkene eller filmene. Er du kan ta en titt på noen av nettstedene under.

NORSKE INFOSIDER OM ITALIA

www.dolcevita.no

www.allora.no

www.parmesan.no

ITALIENSKE INFOSIDER

www.italia.it – Den italienske stats offisielle turistside

www.enit.it – Det italienske turistbyrået, *Ente Nazionale Italiano per il Turismo*

AKTUELT

www.repubblica.it

www.corriere.it

<http://espresso.repubblica.it/>

www.rai.it/

www.canale5.it

www.ilsole24ore.it

www.gazzetta.it

www.panorama.it

ITALIA OG NORGE

www.amboslo.esteri.it/ambasciata_oslo – Den italienske ambassaden i Oslo

www.amb-norvegia.it/Norsk/Ambassaden – Den norske ambassaden i Roma

www.skandinaviskforening.org – Den skandinaviske foreningen i Roma

www.hf.uio.no/roma – Det norske institutt i Roma

www.dantenorge.org – *Società Dante Alighieri*, italiensk kulturorganisasjon

www.iicoslo.esteri.it/IIC_Oslo – Det italienske kulturinstitutt i Oslo

ITALIENSK KULTUR

Du finner mye informasjon om italiensk kultur i et nettleksikon og på nettsidene vi har oppgitt i starten av dette kapitlet. Tilbudet av reisehåndbøker og kokebøker er enormt, både på norsk, engelsk og italiensk, så her er problemet valgets kval. Kanskje du finner noe på biblioteket eller i bokhylla hjemme?

LESETIPS

Milena Agus
Stefano Benni
Gianrico Carofiglio
Giancarlo De Cataldo
Erri De Luca
Giorgio Faletti
Nicoletta Agnello Hornby
Loriano Macchiavelli
Margaret Mazzantini
Antonio Tabucchi
Susanna Tamaro
Simona Vinci

LYTTETIPS

Franco Battiato
Lucio Battisti
Elio e le Storie tese
Elisa
Vinicio Capossela
Adriano Celentano
Carmen Consoli
Paolo Conte
Lucio Dalla
Giorgio Gaber
Jovanotti
Luciano Ligabue
Alessandro Mannarino
Mina
Modena City Ramblers
Gianna Nannini
PFM

FILM

www.anica.it – *Associazione nazionale industrie cinematografiche audiovisive e Multimediali*
www.imdb.com – The Internet Movie Database
www.cinecittastudios.it – Filmstudioet i Roma

IDRETT

Det finnes flere norske nettsider om italiensk fotball, blant annet – <http://calcio.no>

Offisielle nettsider til de mest populære fotballklubbene i serie A:

www.juventus.com – Juventus
www.inter.it – F.C Internazionale Milano
www.asroma.it – AS Roma
www.acmilan.com – AC Milan

Noen andre sportsrelaterte sider:

www.ilgiroditalia.it – Sykkelrittet Italia rundt
www.ferrari.com – Ferraris offisielle nettside
www.formula1.com – Den offisielle nettsiden til Formula 1
<http://www.motogp.com> – Den offisielle nettsiden til Motor GP

ITALIENSK MAT

www.slowfood.it
www.gamberorosso.it
www.mangiarebene.com
www.italiancook.ca

Andre kilder brukt i arbeidet med heftet:

Martin Maiden (1995): *A Linguistic History of Italian*, Longman Linguistic Library

www.wikipedia.org
www.italienskpolitikk.no
www.ice.it
www.italtrade.com
www.utdanningsdirektoratet.no

KILDEHENVISNINGER

Side 2

Kilde: [Fczarnowski, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Piazza_di_Spagna_Roma_-_scalinata_fc03.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Piazza_di_Spagna_Roma_-_scalinata_fc03.jpg)
Lisens: GNU Free Documentation License

Side 3

Kilde: [Marc Ryckaert, http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Venezia_Gondole_002.jpg](http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Venezia_Gondole_002.jpg)
Lisens: GNU Free Documentation License

Side 4

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Stockfish_in_Lofoten.jpg
Lisens: Creative Commons Attribution2.0. Generic

Side 5

Kilde: http://en.wikipedia.org/wiki/File:Map_Italophone_World_-_updated.png
Lisens: GNU Free Documentation License

Side 6

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:New_York_Little_Italy.jpg
Foto: Tomás Fano (Creative Commons Attribution - Share Alike Generic License)

Side 7

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Johan_Christian_Claussen_Dahl_001.jpg (public domain)

Side 8

Kilde: SCANPIX

Side 9

Kilde: SCANPIX

Side 10

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Giotto_-_Scrovegni_-_38_-_Ascension.jpg
Lisens: Wikimedia, public domain

Side 11

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Da_Vinci_Vitruve_Luc_Viatour.jpg (public domain)

Side 11

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Lorenzo_de%27_Medici-ritratto.jpg
Lisens: Wikimedia, public domain

Side 12

Kilde: <http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Botticelli-primavera.jpg>
Lisens: Wikimedia, public domain

Side 14

Kilde: Cornelius Poppe / SCANPIX

Side 15

Kilde: Personalities / SCANPIX

Side 16

Kilde: SCANPIX

Side 18

Kilde: SCANPIX

Side 18

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:La_Dolce_Vita_di_Federico_Fellini.jpg Lisens: Creative Commons Attribution 2.0 Generic

Side 19

Kilde: SCANPIX

Side 20

Kilde: SCANPIX

Side 21

Foto: Alain Jocard / SCANPIX

Side 22

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Eq_it-na_pizza-margherita_sep2005_sml.jpg
Lisens: GNU Free Documentation License

Side 24

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Portrait_de_Dante.jpg (public domain).

Side 29

Kilde: Adriano Madonia

Side 30

Kilde: http://commons.wikimedia.org/wiki/File:Scala_dei_Turchi_panorama.jpg Lisens: GNU free Documentation License

Side 31

Kilde: Cornelius Poppe / SCANPIX

Fokus på språk – Spesialutgave 27/2011

© Fremmedspråksenteret 2010

ISBN: 978-82-8195-052-8 (trykket) 978-82-8195-053-5 (på nett)

ISSN: 1890-3622

FREMMEDSPRÅKSENTERET

www.fremmedspraksenteret.no

ITALIENSK I VERDEN

Italiensk i verden er skrevet av Kristin Thue Vold på oppdrag fra Fremmedspråksenteret. Hun har hovedfag i italiensk fra Universitetet i Oslo og bor på Sicilia, der hun jobber som oversetter. Hefet gir en oversikt over bruken av det italienske språket i verden og retter seg mot lever på ungdomsskolen og i videregående opplæring, lærere, rådgivere og foreldre.